

5510 SAYILI KANUNA GÖRE SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN PRİM ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI (*Limitations at Premium Claim of Social Security Institution According to Law No 5510*)

Nurşen CANIKLIOĞLU*

ÖZET

5510 sayılı Kanunda Kurum alacakları açısından özel bir zamanaşımı hükmü öngörülmüştür. Bu düzenleme uygulamada bazı sorunlara yol açmaktadır ve zamanaşımını ortadan kaldıracak bir içeriğe sahiptir. Çalışmamızda Kurum alacaklarında zamanaşımı konusunda hem 5510 sayılı Kanundan önceki düzenlemeler, hem de 5510 sayılı Kanunda öngörülen sistem üzerinde durulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Prim alacağı, zamanaşımı, sosyal güvenlik, hizmet tespiti, müfettiş raporu.

Abstract

“With the law no 5510, it is arranged that a specific period of limitation provision about Institution claims. This regulation leads to some problems in practise and has a content which will be eliminate the period of limitation. The aim of this study is to emphasize both regulations which are before the law no 5510 and the system which is predicted in the law no 5510 about the period of limitation of institution claims.

Keywords: Premium claim, period limitation, social security, detection service, inspector report.

I. GİRİŞ

Hukukta bir alacağın üzerinden artık talep edilmeyeceği konusunda güven yaratacak kadar uzun süresi geçmesi halinde buna bir sonuç bağlanması gerekir. Zira uzun bir süre borç talep edilmemekle borçluda artık bu alacağın talep edilmeyeceği konusunda bir güven oluşur. Ayrıca borçluyu sonu bilinmeyecek bir süre ile dava tehdidi altında bırakmamak, bir başka deyişle hukuk güvenliğini sağlamak bir hukuk devletinde gözetilmesi gereken esaslardan biridir. Bunun dışında borçlunun borcunu ödemiş ise bunu ispatlayan belgeleri sürekli olarak saklamak veyahut borçlu olmadığını ispatı ya da borcunun miktarı, kapsamı gibi konularda ispat araçla-

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

rını muhafaza etmek zorunda bırakılması da gerekir. İşte bu gibi nedenlerle hukuk sistemlerinde alacakların belirli bir sürede talep edilmemesi haline zamanaşımına uğramasına ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir.

Kuşkusuz kural olarak tüm alacaklar gibi Sosyal Güvenlik Kurumunun prim alacakları da belirli bir sürede talep edilmediği takdirde zamanaşımına uğrar. Ancak primler Kurumun en önemli gelir kalemini oluşturur. Bu nedenle Kurumun prim alacağını korumak, özellikle de kısa bir sürede zamanaşımına uğramasını engellemek için zamanaşımı süresini daha uzun belirlemek, eğer gerekiyorsa konunun özelliği de göz önünde tutularak özel hükümler öngörmek gerekli olabilir. Ancak bu hükümlerin de zamanaşımına ilişkin esaslara uygun olması gerektiğinden şüphe etmemek gerekir.

5510 sayılı Kanunda Kurum alacakları bakımından zamanaşımı süresi özel olarak düzenlenmiş ve bu konuda önceki sosyal sigorta kanunlarından oldukça farklı esaslara yer verilmiştir. Gerçekten Kanunda özellikle zamanaşımının başlangıcı konusunda hem önceki kanunlardan hem de Türk Borçlar Kanununun sisteminden ayrılmış, zamanaşımı alacağın muaccel olduğu tarihten değil, Kanunda öngörülen prim alacağının varlığının öğrenildiği belirli bazı tespit tarihlerinden başlatılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle Kurum alacaklarında zamanaşımı konusunda 5510 sayılı Kanundan önceki düzenlemelere yer verilecektir. Zira 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce doğan alacaklar hakkındaki uyumsuzluk hangi kanun kapsamındaki sosyal sigorta ilişkisinden doğmuşsa o kanundaki hükümlere göre çözülecektir. Bu nedenle de söz konusu kanunlardaki hükümlerin bilinmesinde yarar bulunmaktadır. Bilindiği gibi 5510 sayılı Kanundan önce sosyal sigorta primleri 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ve nihayet 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda düzenlenmekteydi. Dolayısıyla bu kanunlardaki konuya ilişkin düzenlemeler açıklığa kavuşturulmadan 5510 sayılı Kanundaki hükmün ele alınması eksik kalacaktır.

Bu tespitlerin ardından da 5510 sayılı Kanunda öngörülen sistem ele alınacaktır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Kanunda konuya ilişkin tartışılması gereken bazı farklı düzenlemeler yapıldığı için bu düzenlemeler üzerinde daha ayrıntılı bir şekilde durulmaya çalışılacaktır.

Öte yandan, zamanaşımı süresi alacağın üzerinden ancak uzun bir zaman geçmesi ile etki ve sonuçlarını doğurur. Bu zaman zarfında söz konusu zamanaşımı süresinde yapılacak değişikliklerin doğmuş ve zamanaşımı süresi işlemeye başlamış alacaklar hakkında uygulanıp uygulanmayacağı da üzerinde durulması gereken önemli bir sorunu oluşturur. Bu nedenle bu çalışmada zamanaşımına ilişkin hükümlerdeki değişikliklerin mevcut uyumsuzlıklara nasıl uygulanacağı konusu da açıklığa kavuşturulmaya çalışılacak, bu bağlamda kanunların zaman bakımından uygulanma alanı ve geriye yürümezliği ilkesi üzerinde durulacaktır.

Nihayet son olarak şunu da eklemek gerekir ki, zamanaşımı gerek 5510 sayılı Kanunda gerekse bu Kanundan önce yürürlükte olan ve az önce işaret edilen sosyal sigorta kanunlarında ikiye ayrılarak düzenlenmiştir. İlkinde sigortalının Kurumdan olan alacakları, ikincisinde ise Kurumun sigortalı ya da üçüncü kişilerden olan alacaklarına ilişkin zamanaşımı süresi söz konusudur. Bu çalışmada Kurumun prim alacağına ilişkin zamanaşımı incelendiği için sigortalıların Kurumdan olan alacağı konusundaki zamanaşımı hükümlerine değinilmeyecektir.

II. ZAMANAŞIMI KAVRAMI

Bilindiği gibi özel hukukta zamanaşımı “kazandırıcı zamanaşımı” ve “düşürücü zamanaşımı” olarak ikiye ayrılmaktadır. Kazandırıcı zamanaşımı eşya hukukunun konusunu oluşturmakta ve uzunca bir süre bir malın çekişmesiz ve sürekli bir biçimde kullanılmış olmasına o malın mülkiyetinin kazanılması sonucunu bağlamaktadır¹. Düşürücü zamanaşımı ise bir alacakla ilgili talep ve dava hakkının kanunda öngörülen süre içinde kullanılmaması sonucunda bu hakkın dava edilememesini ifade etmektedir. Belirtelim ki hukukta zamanaşımı denildiğinde genellikle düşürücü zamanaşımı akla gelir². Nitekim konumuz açısından da düşürücü zamanaşımı söz konusu olup aşağıdaki açıklamalar da bu bağlamda yapılacaktır.

Düşürücü zamanaşımı öğretide farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan birine göre; zamanaşımı, “Kanunun öngördüğü bir zaman diliminde, borçlu veya alacaklının, kanunun öngördüğü davranışları yerine getirmemeleri nedeniyle, alacağın dava ve cebri icra marifetiyle elde edilebilme imkânının kaybedilmesi”dir³. Bir başka tanıma göre ise zamanaşımı, “bir alacakla ilgili talep ve dava hakkının kanunda öngörülen süre içinde kullanılmaması sonucunda bu hakkın dava edilememesi”ni ifade eder⁴.

Bu tanımların da ortaya koyduğu gibi zamanaşımı hakkı ortadan kaldırılmakta, onu eksik borç (*obligatio naturalis*) haline getirmektedir⁵. Gerçekten zamanaşımı her ne kadar 818 sayılı Borçlar Kanununda borcu ortadan kaldıran sebepler arasında düzenlenmiş olsa da borcu ortadan kaldırmamakta, sadece borçluya def’i niteliğinde bir savunma yaparak davayı etkisiz bırakma olanağı tanımaktadır⁶. Önemle belirtelim ki, zamanaşımının bu niteliği nedeniyle 818 sayılı Borçlar Ka-

¹ Bu konuda genel olarak bkz. *Oğuzman*, Kemal/ *Öz*, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 11. Bası, 2013, 600 vd.; *Erem*, Faruk: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2006, 1232 vd.; *Antalya*, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul 2013, 765; *Yakışık*, Müşerref: 4857 Sayılı İş Kanununa Tabi Alacaklarda Zamanaşımı, İstanbul 2010, 5.

² *Erdem*, Mehmet: **Özel Hukukta Zamanaşımı**, İstanbul 2010, 6.

³ *Erdem*, 7.

⁴ *Tekinay*, Selahattin Sulhi/ *Akman*, Sermet/ *Burcuoğlu*, Haluk/ *Altıp*, Atilla: Tekinay Borçlar Hukuku, İstanbul 1993, 1030; *Yakışık*, 5 ve orada belirtilen kaynaklar.

⁵ *Tekinay/Burcuoğlu/Akman/Altıp*, 1030; *Oğuzman/Öz*, 21; *Eren*, 88; *Erdem*, 349 vd.; *Yakışık*, 6.

⁶ *Erdem*, 350; *Yakışık*, 6; *Ayan*, Zehra: Sosyal Sigorta Prim Borçlarının Tahsilinde Zamanaşımı, Sicil İş Hukuku Dergisi, 2010, S.19, 117.

nunundaki düzenleme öğretide eleştirilmekte ve borcu sona erdirmeyen bir kurumun borçların sona ermesi başlığı altında düzenlenmesinin isabetsizliğine dikkat çekilmekte idi⁷. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda bu eleştiriler dikkate alınmış ve 818 sayılı Kanunun Üçüncü Bap'ında “*Borçların Sukutu*” başlığı altında düzenlenen zamanaşımı 6098 sayılı Kanunda “*Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı*” başlığı altında düzenlenmiştir. Böylece bizce de isabetli bir biçimde 6098 sayılı Kanun zamanaşımını borçların sona ermesinin dışında ayrı özel bir hal olarak kabul etmiştir. Gerçekten zamanaşımının geçmesi ile birlikte borç kendiliğinden sona ermemekte, borçlu süresinde zamanaşımı def'inde bulunmadığı takdirde borcunu ödemek zorunda kalmaktadır. Aynı şekilde eksik borç niteliğindeki borçların ödenmesi halinde borçlu olduğu edimi yerine getirdiği için zamanaşımına uğramış bir borcu ödeyen borçlu daha sonra bu borcu geri isteyememektedir.

Yargıtay da kararlarında zamanaşımının borcu sona erdirmediği, ancak onu eksik borç haline getirdiğine vurgu yapmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararına göre, “... zamanaşımı alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden (dava edilebilme) niteliğinden yoksun kalabilmesini ifade eder. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zamanaşımı, alacak hakkını sona erdirmeyip sadece onu eksik borç haline dönüştürür ve alacağına dava edilebilme niteliğini ortadan kaldırır”⁸.

III. ZAMANAŞIMININ ÖNEMİ VE İŞLEVİ

Yukarıdaki açıklamaların da ortaya koyduğu gibi zamanaşımı borcu sona erdirmese de borçluya borcunu ödememe konusunda bir savunma imkânı vermekle hukuk düzeninde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu durumda bu kurumun getiriliş amaçlarının ortaya konulması 5510 sayılı Kanundaki düzenlemenin değerlendirilmesi açısından da önem taşıyacaktır.

Belirtelim ki zamanaşımı öncelikle borçluyu korumak amacını taşımaktadır. Gerçekten, bir alacağın üzerinden çok uzun bir zaman geçtikten sonra talep edilmesi halinde bu alacağın hiç doğmadığı ya da ödenerek ortadan kalktığının ispatlanması büyük bir sorun yaratır. Zamanaşımı kurumunun olmaması halinde borçluların sürekli olarak bu belgeleri muhafaza etmeleri gerekir ki, bunun zorluğu da açıktır⁹. Zamanaşımı kurumu ile borçlunun karşı karşıya kalacağı bu sürekli be-

⁷ Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2006, 464; Yakışık, 7.

⁸ YHGK, 20.10.2010, E. 2010/10-490, K. 2010/530, Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, (www.kazanci.com); Yargıtay 9. Hukuk Dairesine göre de, “Zamanaşımı, alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalabilmesini ifade eder. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zamanaşımı, alacak hakkını sona erdirmeyip sadece onu “eksik bir borç” haline dönüştürür ve “alacağın dava edilebilme özelliği”ni ortadan kaldırır. /Bu itibarla zamanaşımı savunması ileri sürüldüğünde, eğer savunma gerçekleşirse hakkın dava edilebilme niteliği ortadan kalkacağından, artık mahkemenin işin esasına girip onu da incelemesi mümkün değildir”, 18.3.2010, E. 2008/28632, K. 2010/7290, Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, (www.kazanci.com).

⁹ Tekinay/Burcuoğlu/Akman/Altop, 1031; Oğuzman/Öz, 602; Erem, 1233; Erdem, 9. zamanaşımı kurumunun önemi ve işlevi konusunda açıklamalar için ayrıca bkz. Yakışık, 7-8.

lirsizlik ve dava tehdidi ortadan kaldırılmış olur. Kaldı ki, bir alacağını uzun zaman talep etmeyen alacaklı bu alacağın kendisi için önemli olmadığını ve bundan sonra da talep etmeyeceği konusunda bir kanaat yaratır ki, bu güvenin de korunması gerekir¹⁰. Böylece zamanaşımı kurumu ile alacaklıların da alacakları konusunda kanunlarda öngörülen süreler içinde harekete geçmesi beklenir.

Bu gerekçelerle tüm hukuk sistemlerinde yer verilen zamanaşımı kurumunun asıl önemli işlevi ise, toplumsal barışa hizmet etmesi ve hukuk güvenliğini sağlama-sıdır¹¹. Öğretide de belirtildiği gibi, borçluların bir zaman sınırı olmadan sürekli dava tehdidi altında olmaları toplumsal barışı bozar. Dolayısıyla zamanaşımı bu yönüyle toplumsal barışı sağlar¹². Ancak bundan daha da önemli olarak zamanaşımı kurumu hukuki güvenliği sağlama amacına yöneliktir¹³.

Zamanaşımının yukarıda belirtilen amacı dikkate alındığında bu kavramın ne denli büyük bir önem ve işleve sahip olduğu açıklıkla ortaya çıkmaktadır.

IV. SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN PRİM ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI

1. Genel Olarak

Tüm hukuki işlem ve olaylarda uygulanan tek bir zamanaşımı süresinden söz edilmesi mümkün değildir. Kanun koyucu alacağın niteliğini ve özelliğini de dikkate alarak pek çok kanunda farklı zamanaşımı süresi belirlediği gibi, zamanaşımının başlangıcı konusunda da farklı hükümler öngörmüştür. Bu bağlamda, *Türk Borçlar Kanunu*, *İş Kanunu*, *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun*, *Karayolları Trafik Kanunu*, ve *Ceza Kanunu* gibi birçok kanunda zamanaşımına ilişkin özel hükümler bulunmaktadır.

Kurumun prim alacakları konusunda 5510 sayılı Kanundan önce yürürlükte olan kanunlarda farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Gerçekten, başlangıçta söz konusu kanunlarda prim alacakları konusunda özel bir hüküm yer almazken, daha sonra yapılan değişikliklerle kanunlara bu konuda hükümler eklenmiş, hatta bunlar birkaç defa değiştirilmiştir. 5510 sayılı Kanunla konu daha da kapsamlı bir şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Aşağıda söz konusu kanunlardaki zamanaşımına ilişkin düzenlemelere tarihsel süreç içinde kısaca değinilecek ve hangi dönemde hangi zamanaşımı süresinin yürürlükte olduğu belirlenecek, ardından daha geniş şekilde 5510 sayılı Kanundaki düzenleme ele alınacaktır.

¹⁰ Tekinay/Burcuoğlu/Akman/Altop, 1030-1031.

¹¹ Tekinay/Burcuoğlu/Akman/Altop, 1031; Erem, 1233; Erdem, 11.

¹² Erdem, 12; ayrıca bkz. Yakışık, 7.

¹³ Esener, Turhan: Hukuka Giriş, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10 Baskı, İstanbul 2012, 82; Antalya, 765; Erdem, 11-12.

2. 5510 Sayılı Kanundan Önce Yürürlükte Olan Kanunlarda Prim Alacaklarında Zamanaşımı

a) 506 sayılı Kanunda Zamanaşımı

506 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği ilk şeklinde zamanaşımına ilişkin herhangi bir madde bulunmamaktaydı. Primlerin ödenmesini düzenleyen 80. Maddede, 29.06.1978 tarih ve 2167 sayılı Kanunla değişiklik yapılarak primlerin tahsilinde 21.7.1953 tarih ve 6183 sayılı *Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun* bazı hükümlerinin uygulanacağı hükmüne yer verilmiş, ancak söz konusu Kanunun zamanaşımını düzenleyen maddesine atıf yapılmamıştı. Bu durum karşısında öğretide ve uygulamada zamanaşımı konusunda genel hüküm niteliğinde olan 818 sayılı Borçlar Kanununun 125. maddesinin uygulanması gerektiği belirtilmekteydi¹⁴. Nitekim bu dönemde 10 yıllık genel zamanaşımı uygulanmaktaydı.

1.12.1993 tarih ve 3917 sayılı Kanunla 80. madde değiştirilmiş ve bu defa Kurumun, süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Böylece, 6183 sayılı Kanunun zamanaşımına ilişkin hükmü de Kurum alacakları için uygulama alanı bulmuştur. 6183 sayılı Kanuna göre, “*Amme alacağı, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrar*” (m.102/1). Bunun sonucunda 3917 sayılı Kanunun yürürlüğe giriş tarihi olan 8.12.1993 tarihinden itibaren Sosyal Sigortalar Kurumunun prim alacaklarında 5 yıllık zamanaşımı süresi uygulanmaya başlanmıştır¹⁵.

Bu düzenleme de 24.06.2004 tarih ve 5198 sayılı Kanunla¹⁶ değiştirilmiş ve 80. maddedeki Kurum alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Kanun’un 102. maddesine atıf yapan hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu hüküm 06.07.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme sonucunda 506 sayılı Kanunda prim zamanaşımını düzenleyen hiç bir madde kalmadığı için prim ve gecikme zamları yönünden Kurumun alacakları hakkında tekrar 818 sayılı Borçlar Kanununun 125. maddesinde öngörülen 10 yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanmaya başlanmıştır¹⁷. Görüldüğü gibi, 506 sayılı Kanun döneminde prim alacakları önce 10 yıl, ardından 5 yıl, daha sonra tekrar 10 yıllık zamanaşımına tabi tutulmuştur¹⁸.

Bu değişiklikler nedeniyle ortaya çıkan farklı zamanaşımı sürelerinin uyumsuzlukları nasıl etkileyeceği, hangi alacaklarda hangi zamanaşımı süresinin uygula-

¹⁴ Bu konuda bkz. *Ayan*, Zehra: Sosyal Sigorta Prim Borçlarının Tahsilinde Zamanaşımı, SİCİL İş Hukuku Dergisi, Aralık 2010, S.19, 120.

¹⁵ *Ayan*, 121.

¹⁶ RG., 6.7.2004, 25514.

¹⁷ *Güzel*, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, 11. Bası, İstanbul 2008, 267; *Ayan*, 121; *Odaman*, Serkan: Sigorta Prim Alacaklarında Zamanaşımı, SİCİL İş Hukuku Dergisi, Aralık 2010, S.20, 142.

¹⁸ Bu konuda bir tablo için bkz. *Odaman*, 143.

nacağı konusunda çıkan uyuşmazlıklar üzerine Yargıtay 10. Hukuk Dairesi o dönemde verdiği kararlarla konuya açıklık getirmiştir. Yüksek Mahkeme söz konusu uyuşmazlıklarda alacağın doğduğu tarihte yürürlükte olan kanun hükümlerine göre sonuca ulaşmak gerektiğini belirtmiştir. Gerçekten Yargıtayın 2006 yılında verdiği bir karara konu olayda, işverence 1998 yılı Mayıs ayına ilişkin prim ödenmemiş, bu alacağa ilişkin ödeme emri ise davalı işverene 03.01.2005 tarihinde tebliğ edilmiştir. Yargıtay ödeme emrinin tebliğ tarihi olan 2005 yılında 10 yıllık zamanaşımı süresine ilişkin düzenlemenin yürürlükte olmasına rağmen, alacağın doğduğu tarihte yürürlükte olan 3917 sayılı Kanunu dikkate alarak dava konusu olayda 5 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir¹⁹. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi bir başka kararında da, “... 2000/195 takip sayılı dosya üzerinden düzenlenen 03.02.2000 tarih ve 8051 sayılı ödeme emrine konu primlerin; 3917 sayılı Kanunla getirilen düzenlemenin geçerli olduğu dönem içerisinde kalan 01.03.1999-30.11.1999 dönemine ilişkin olduğu ve ödeme emrinin 08.12.2006 tarihinde tebliğ edildiği hususu gözetildiğinde, davacının zamanaşımı defne değer verilerek borcu ödemekle yükümlü olmadığından bahisle ödeme emrinin iptaline karar verilmesi gereğinin gözetilmemiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir” diyerek, bizce de isabetli olarak, aynı sonuca ulaşmıştır²⁰.

Bu konuda son olarak şunu belirtmek isteriz ki, 5510 sayılı Kanunda da 10 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Dolayısıyla 5198 sayılı Kanunla yapılan değişiklik tarihinden itibaren 506 sayılı Kanun kapsamına giren prim alacakları ile 5510 sayılı Kanun kapsamındaki prim alacakları arasında zamanaşımı süresi bakımından bir değişiklik söz konusu değildir. Buna karşılık, aşağıda ayrıca üzerinde durulacağı üzere zamanaşımı başlangıcı konusunda yapılan değişiklik sebebiyle iki kanun arasında önemli farklılık bulunmakta ve bu husus uygulamada bazı sorunlara da neden olmaktadır.

¹⁹ Yargıtayın konuya ilişkin bir kararına göre; “...Bu durumda, zamanaşımı süresi bakımından 3917 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 08.12.1993 tarihinden önceki dönemle, 5198 sayılı Yasanın yürürlüğü sonrasına ilişkin prim ve gecikme zamları yönünden, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun alacak hakkı, Borçlar Kanunu'nun 125. maddesinde öngörülen 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Giderek, zamanaşımının başlangıç tarihi ise, yine, Borçlar Kanunu'nun 128. maddesi gereğince alacağın muaccel olduğu tarihtir ve zamanaşımının kesilmesi ve durdurulmasına ilişkin Borçlar Kanunu'nun 132. ve ardından gelen maddeleri de burada aynen geçerlidir. 08.12.1993 tarihinde yürürlüğe giren, 3917 sayılı Kanunun getirdiği düzenlemenin geçerli olduğu tarihler arasındaki döneme ilişkin prim ve gecikme zammı alacakları yönünden ise, 6183 sayılı Kanunun zamanaşımına ilişkin 102. ve ardından gelen maddeleri geçerlidir. Bu yönde 102. madde hükmüne göre zamanaşımı süresi 5 yıl olup, zamanaşımı süresinin başlangıcı ise, alacağın vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden yıl başıdır./ 2004/4007 takip sayılı dosya üzerinden düzenlenen 27.12.2004 tarih, 341991 sayılı ödeme emrine konu primlerin, 3917 sayılı Kanunla getirilen düzenlemenin geçerli olduğu dönem içerisinde kalan 1998 yılı Mayıs ayına ilişkin olduğu ve ödeme emrinin tebliğ tarihinin ise, 03.01.2005 olduğu gözetildiğinde; davacının zamanaşımı defne değer verilerek, borcu ödemekle yükümlü olmadığına karar verilmesi gereğinin gözetilmemiş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir, (Yarg. 10 HD., 19.9.2006, E. 2006/3541, K. 2006/11184, Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com).

²⁰ Yarg. 10 HD., 19.1.2009, E. 2007/13934, K. 2009/52, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com).

b) 1479 Sayılı Kanunda Zamanaşımı

1479 sayılı Kanunun ilk metninde Bağ-Kur'un prim alacaklarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Buna karşılık, Kanunun 70. maddesinde, Kurumca açılacak tazminat davalarının 10 yıllık zamanaşımına tabi olduğu hükmü yer almaktaydı. Anılan madde 1979 tarih ve 2229 sayılı Kanunun²¹ 27. maddesiyle değiştirilmiş ve madde “*Kurumca açılacak, tazminat ve rücu davaları ile prim alacakları davaları on yıllık zamanaşımına tabidir*” biçiminde yeniden düzenlenmiştir. Böylece Bağ-Kur'un prim alacakları da madde metnine ilave edilmiş ve söz konusu alacaklar 10 yıllık zamanaşımına tabi kılınmıştır. Ancak 2003 yılında bu konuda tekrar değişiklik yapılmış ve 4956 sayılı Kanunun²² 31. maddesi ile Kurumca açılacak tazminat ve rücu davaları eskiden olduğu gibi yine 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulmuş, buna karşılık prim alacaklarına ilişkin davalarda zamanaşımı 5 yıl olarak belirlenmişti. Nitekim 5510 sayılı Kanunla 1479 sayılı Kanun yürürlükten kaldırıldığı sırada da bu Kanunda prim alacakları hakkında 5 yıllık zamanaşımı süresi uygulanmaktaydı. Dolayısıyla daha önce Bağ-Kur kapsamında olanlar bakımından zamanaşımı süresi 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte beş yıldan 10 yıla çıkmış bulunmaktadır.

c) 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununda Zamanaşımı

5434 sayılı Kanunun ilk yürürlük metninde bir zamanaşımı süresi bulunmamaktaydı. 5434 sayılı Kanuna 1986 tarih ve 3284 sayılı Kanunla eklenen bir madde ile Emekli Sandığı Kanununun uygulanmasından doğan Sandık alacaklarının 10 yıllık zamanaşımına tabi olduğu belirtilmişti (Ek m. 57). Böylece Kanun Borçlar Kanununda da yer alan genel zamanaşımı süresini esas almıştı.

Kanunda Sandığın alacakları arasında herhangi bir ayırım yapılmamış tüm Sandık alacakları aynı zamanaşımı süresine tabi kılınmıştı. Primlerin Sandığın alacakları arasında bulunduğu şüphe yoktur. Fakat Emekli Sandığı Kanununda prim kavramı kullanılmamakta, bunun yerine sigortalının ödediği prime kesenek, bunun karşılığında işverenin (idarenin) ödemesi gereken prime ise karşılık denilmekteydi. Bunların isimlerinin farklı olması ise onların prim sayılmaları sonucunu değiştirmemekteydi. Dolayısıyla 5434 sayılı Kanuna ilişkin prim alacakları hakkında 10 yıllık zamanaşımı süresi söz konusuydu ve 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi bu bakımdan bir değişiklik yaratmamıştır. Ancak 506 sayılı Kanuna ilişkin olarak belirttiğimiz husus burada da önem taşımakta ve zamanaşımı başlangıcı konusundaki değişiklikler bu Kanun açısından da önemli bir farklılığı göstermektedir.

d) 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Zamanaşımı

Bilindiği gibi, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu tarım işinde çalışmanın arz ettiği özellikleri dikkate alarak bazı konuları Kanunda özel olarak

²¹ RG., 4.5.1979, 16627.

²² RG., 2.8.2003, 25187.

düzenlemiş, pek çok konuyu ise 506 sayılı Kanunun maddelerine atıf yaparak bu maddeleri kendi uygulaması açısından da pozitif hukuk kaynağı olarak kabul etmiştir. Gerçekten, Kanunun 39. maddesinde 506 sayılı Kanunun pek çok maddesine atıf yapılmış, 2925 sayılı Kanunda aksine hüküm olmadıkça atıf yapılan bu maddelerin 2925 sayılı Kanun açısından da uygulanacağı belirtilmiştir.

Zamanaşımı konusunda 2925 sayılı Kanunda herhangi bir hüküm bulunmadığı gibi 506 sayılı Kanunun atıf yapılan maddeleri arasında zamanaşımını düzenleyen 80. madde de yer almamıştır. Bunun gibi 5510 sayılı Kanunun çıkarılmasından sonra değiştirilen ve 5510 sayılı Kanunla uyumlu hale getirilen 39. maddede 5510 sayılı Kanunun zamanaşımını düzenleyen 93. maddesine de atıf yapılmamıştır. Dolayısıyla bu açıklamalar dikkate alındığında 2925 sayılı Kanundan doğan prim alacaklarına ilişkin olarak 1.7.2012 tarihinden önceki dönemde 818 sayılı Borçlar Kanununun 125. maddesi, anılan tarihten sonra ise Türk Borçlar Kanununun yine aynı konuyu düzenleyen 146. maddesinin uygulanması gerekecektir. Bunun sonucunda da 2925 sayılı Kanundan doğan alacaklar hakkında 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu noktada, 5510 sayılı Kanunun Ek 5. maddesine de değinmek gerekir. 6111 sayılı Kanunun 51. maddesi ile 5510 sayılı Kanuna eklenen bu maddeye göre, tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanlar, örneği Kurumca hazırlanan ve Kurumca belirlenen ilgili muhtarlık, birlik, kuruluş, il veya ilçe tarım müdürlükleri tarafından usulüne uygun olarak düzenlenip onaylanmış belgeleri ile talepte buldukları tarihten itibaren sigortalı sayılırlar (f.1). Bu madde kapsamındaki sigortalılar, 82. maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt ve üst sınırı arasında olmak kaydıyla sigortalı tarafından belirlenen günlük kazancın otuz katının % 34,5'i oranında prim öderler. Bunun % 20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, % 12,5'i genel sağlık sigortası, % 2'si iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası primidir (Ek m. 5/6; ayrıca bkz. geç.m.29/1).

Öte yandan, 6111 sayılı Kanunla 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 29. maddeye göre 1.5.2008-30.9.2008 tarihleri arasında 2925 sayılı Kanuna tabi sigortalı olanlar hakkında bu maddenin yürürlük tarihi olan 1.3.2011 tarihinden itibaren ek 5. madde hükümlerinin uygulanması gerekir. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanunun sigortalılık başlangıcına ilişkin hükümlerinin yürürlüğe giriş tarihinden sonra ilk defa 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı olanlar hakkında da artık 5510 sayılı Kanun uygulanacaktır. Buna karşılık, 2925 sayılı Kanuna tabi sigortalılığı 1.5.2008 tarihinden önce başlayıp 1.3.2011 tarihinden sonra da devam edenler hakkında 2925 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir (2011/36 sayılı Genelge, 2.3.1.1).

Tüm bu bilgiler çerçevesinde, Ek 5. maddeye göre sigortalı olanların primlerinin ödenmemesi halinde 2925 sayılı Kanun değil 5510 sayılı Kanundaki hükümler

uygulanacaktır. Bunun sonucunda da zamanaşımı süresi 5510 sayılı Kanunun 93. maddesine göre belirlenecektir. Nitekim Ek 5. maddede bu sigortalılar hakkında maddede aksine hüküm bulunmaması kaydıyla 5510 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinin uygulanacağı hükmü de yer almaktadır. Buna karşılık tarımda süresiz işlerde çalışıp da 2925 sayılı Kanuna göre sigortalı olanlar için, yukarıda da belirtildiği gibi, 2925 sayılı Kanunda zamanaşımına ilişkin hüküm bulunmadığı için Borçlar Kanunundaki hükümler uygulanacaktır. Bu açıdan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun sadece zamanaşımının süresine ilişkin hükmü değil, zamanaşımı başlangıcı açısından 5510 sayılı Kanunun özel hükmü de bu kapsamdaki sigortalılar açısından uygulama alanı bulmayacaktır. Her ne kadar 5510 sayılı Kanundaki düzenleme biçimini eleştirmekle birlikte bize göre bu konuda farklılık olmaması ve Kurumun prim alacaklarına uygulanacak zamanaşımı süresi bakımından yeknesak bir düzenleme yapılması bizce çok daha isabetli olacaktır.

e) 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda Zamanaşımı

2926 sayılı Kanunda zamanaşımı süresi 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununda olduğu gibi düzenlenmiştir. Buna göre, Kurumca açılacak tazminat ve rücu davaları 10 yıllık, prim alacakları davaları ise 5 yıllık zamanaşımına tabidir (m.55/2). Dolayısıyla 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi bu kanuna ilişkin prim alacaklarına uygulanacak zamanaşımı süresini değiştirmiş olmaktadır.

3. 5510 sayılı Kanun Döneminde Zamanaşımı

a) Genel Olarak

5510 sayılı Kanunda prim alacaklarına ilişkin zamanaşımı süresi Kanunun 93. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, “Kurumun prim ve diğer alacakları ödeme süresinin dolduğu tarihi takip eden takvim yılı başından başlayarak on yıllık zamanaşımına tâbidir. Kurumun prim ve diğer alacakları; mahkeme kararı sonucunda doğmuş ise mahkeme kararının kesinleşme tarihinden, Kurumun denetim ve kontrole görevli memurlarınca yapılan tespitlerden doğmuş ise rapor tarihinden, kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatı gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemelerden doğmuş ise bu soruşturma, denetim ve inceleme sonuçlarının Kuruma intikal ettiği tarihten veya bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu idareleri ile kanunla kurulmuş kurum ve kuruluşlardan alınan bilgi ve belgelerden doğmuş ise bilgi ve belgenin Kuruma intikal ettiği tarihten itibaren, zamanaşımı on yıl olarak uygulanır. Bu alacaklar için 89 uncu madde gereğince hesaplanacak gecikme cezası ve gecikme zammı, 88 inci maddede belirtilen ödeme süresinin son gününü takip eden günden itibaren uygulanır.” (m.93/2). Ekleyelim ki, Kurumun tazminat ve rücu alacaklarına ilişkin zamanaşımı ise anılan maddenin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

Maddenin yürürlüğe giriş tarihine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu madde, 5510 sayılı Kanunun pek çok maddesinin yürürlüğe girdiği 1.10.2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş ve uygulanmaya başlanmıştır.

Öte yandan, maddede *Kurumun* prim ve diğer alacaklarından söz edildiği için “Kurum” kavramına açıklık getirilmesi de yararlı olacaktır. 5510 sayılı Kanuna göre Kanunda geçen Kurum kavramı Sosyal Güvenlik Kurumunu ifade eder (m.3/2). Ancak bilindiği gibi, Sosyal Güvenlik Kurumu 2006 tarih ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Hakkında Kanun ile oldukça yeni bir tarihte kurulmuştur (m.1/2). Bu tarihten önce de ülkemizde sosyal güvenlik kurumları bulunmaktaydı. Hatta 2003 tarih ve 4947 sayılı Kanunla²³ sosyal güvenlik kurumları arasında koordinasyon sağlamak amacıyla kurulan kurumun adı da Sosyal Güvenlik Kurumu idi. 5502 sayılı Kanunla, önceki dönemde ayrı tüzel kişiliklere sahip olan başta Sosyal Güvenlik Kurumu olmak üzere Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Kurumu tüm malvarlığı ile birlikte Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilmiştir (5502 s.lı K. geç. m.1/1)²⁴. Bu açıklamaların da ortaya koyduğu gibi Sosyal Güvenlik Kurumu diğer kurumları da içerisinde barındıran bir yapıyı ifade etmektedir. Bunun sonucunda maddede geçen “Kurum alacağı” tabiri 5502 sayılı Kanuna göre kurulan Sosyal Güvenlik Kurumunun sadece 1.10.2008 tarihinden sonraki alacaklarını değil, devralmış olduğu diğer kurumların prim alacaklarını da kapsayan bir nitelik taşımaktadır²⁵.

Hemen belirtelim ki, bu alacakların Kurum alacağı niteliğinde olması bu alacaklar hakkında 5510 sayılı Kanundaki hükümlerin uygulanması gerektiği anlamı-

²³ Bkz. 4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilat Kanunu, RG., 24.07.2003, 25178.

²⁴ 5502 sayılı Kanunun geçici 1. maddesi şöyledir: “4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatı Kanunu ile kurulan Sosyal Güvenlik Kurumu, 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile kurulan Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu ile 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının; merkez ve taşra teşkilâtlarının kadroları ile kadrolarında görev yapan memur ve işçileri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) bendi gereği çalıştırılan personeli mevcut statüleri ile her türlü taşınır ve taşınmazları, tapuda bu Kurumlar adına kayıtlı olan taşınmazları ve hizmet binaları, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtları, alacakları, hakları, borçları, iştirakleri, dosyaları, yazılı ve elektronik ortamdaki her türlü kayıtları ve diğer dokümanlar ile birlikte hiçbir işleme gerek kalmaksızın bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla görevleri ile birlikte Kuruma devredilmiştir”.

²⁵ Belirtelim ki, 4947 sayılı Kanunla kurulan Sosyal Güvenlik Kurumunun asıl görevi mevcut sosyal güvenlik kurumları arasında koordinasyon sağlamaktır. Gerçekten, 4947 sayılı Kanuna göre, “Bu Kanunun amacı; Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü arasında koordinasyonu ve sosyal güvenlik alanındaki uygulamalarında norm ve standart birliğini sağlamak, aktüeryal hesaplarını incelemek, mali hareketlerini ve çalışmalarının kuruluş amaçlarına uygunluğunu izlemek ve ortak veri tabanı oluşturulması için gerekli çalışmaları yapmak üzere idarî ve mali bakımdan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı, genel bütçeye dâhil Sosyal Güvenlik Kurumunun kurulmasına, teşkilât, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir” (m.1).

na da gelmemektedir. Kuşkusuz bu konuda kanunların zaman bakımından uygulanmasına ilişkin genel ilkelerin dikkate alınması gerekir. Aşağıda bu konu üzerinde ayrıca durulacaktır²⁶.

b) Kanunun 93/2. Maddesinde Öngörülen Kurumun Prim ve Diğer Alacaklarının Tabi Olduğu Zamanaşımı süresi

Yukarıda da belirtildiği gibi, 5510 sayılı Kanuna göre Kurumun prim alacaklarında zamanaşımı süresi 10 yıldır. Önceki kanunlarda yer alan zamanaşımı süresi ile 5510 sayılı Kanundaki süre arasında bir karşılaştırma yapıldığında, 5510 sayılı Kanunda öngörülen sürenin 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu²⁷ ile 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunundaki süre ile paralellik taşıdığı görülecektir. Buna karşılık, 5510 sayılı Kanundaki süre 1479 sayılı Kanun ile 2926 sayılı Kanundan farklıdır. Gerçekten her iki kanundaki 5 yıllık zamanaşımı süresi 5510 sayılı Kanunla 10 yıla çıkarılmış olmaktadır. Belirtelim ki, bu değişikliğin dışında yine her iki kanundaki tazminat ve rücu alacakları ile prim alacağı konusundaki farklı zamanaşımı süresi öngörülmesinden vazgeçilmiş ve Kurumun tüm alacakları için tek bir zamanaşımı süresi belirlenmiştir.

Kanaatimizce, Kurum alacağı bakımından 10 yıllık zamanaşımı süresinin belirlenmesi isabetli olmuştur. Kurumun en önemli alacak kalemini oluşturan prim alacağının çok kısa sürede zamanaşımına uğramaması gerekir. Özellikle Yargıtayın sigortalının açtığı hizmet tespiti davasında sigortalılık niteliği tespit edildikten sonra kendisine aylık bağlanması için primlerin tahsil edilip edilmediğinin bir önemi olmadığına ilişkin, bizce de isabetli kararı²⁸ dikkate alındığında, prim alacaklarının kısa sürede zamanaşımına uğraması Kurumun aktüeryal dengesini olumsuz etkileyebilecektir. Bu nedenle, bu sürenin 10 yıl olarak belirlenmesi bizce de yerindedir.

²⁶ Bu konudaki açıklamalar için bkz. aşağıda IV, 4, a.

²⁷ Belirtelim ki, bu karşılaştırma 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği sırada uygulanmakta olan zamanaşımı süresi ile yapılmaktadır.

²⁸ Yarg. 21. HD., 06.02.2012, E. 2012/6298, K. 2012/1054 (Yargıtay bizce de isabetli bir şekilde, "yapılan incelemede, davacının ilk sigortalı işe giriş tarihinin 01.05.1979 olduğu, 31.11.2006 tarihine kadar 6074 prim ödeme günü bulunduğu, 02.12.2008 tarihli tahsis talep tarihinde 506 sayılı Kanun'un 81/9. maddesine göre 29 yıl 7 ay 1 gün hizmet süresinin olduğu, 68 yaşını tamamladığı görülmektedir./ Davalı Kurumun, Karşıyaka İkinci İş Mahkemesi kararının kesinleşmesinden sonra diğer şartlar oluşmuş ise aylık bağlama işlemlerini yapması gerekmektedir. Buna rağmen sigortalının sorumlu olmadığı, işverenin ödemekle, Kurumun tahsil ile sorumlu olduğu prim alacağından dolayı davacının yaşlılık aylığı talebinin reddi ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir" diyerek sonuca ulaşmıştır. Kararın değerlendirilmesi için bkz. Caniklioğlu, Nurşen: Yargıtayın Sosyal Sigortalara İlişkin 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneğinin (Türk Milli Komitesi) 22-23 Kasım 2013 tarihinde Ankara'da düzenlemiş olduğu "Yargıtayın 2012 Yılı İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi" Seminerine sunulan tebliğ (henüz yayınlanmamıştır), 44.

c) Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı

aa) Kural: Alacağın Ödeme Süresinin Dolduğu Tarihi Takip Eden Takvim Yılı Başı

Türk Borçlar Kanununa göre zamanaşımı alacağın muaccel olması ile başlar (m.149/1). Eğer alacağın muaccel olması bir bildirimle bağlı ise bu durumda zamanaşımı bu bildirim yapılabileceği günden işlemeye başlar (m.149/2). Bir alacağın ne zaman muaccel hale geleceği ise anılan Kanunun 90. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, *doğumu anında* muaccel olur.

5510 sayılı Kanun ise bu genel düzenlemeden ayrılmış ve zamanaşımı süresinin başlangıç tarihini özel olarak belirlemiştir. Buna göre zamanaşımının başlangıcı Kurum *alacağının ödeme süresinin dolduğu tarihi takip eden takvim yılı başıdır* (m.93/2). Dolayısıyla bu özel hüküm karşısında artık Kurumun alacaklarında on yıllık zamanaşımı *alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren değil*, alacağın ödeme süresinin dolduğu tarihi *takip eden yılbaşından itibaren* başlayacaktır²⁹. Bu durumda örneğin Ocak 2013 ayına ilişkin prim alacağı ile Kasım 2013 ayına ilişkin prim alacağı hakkında zamanaşımı süresi 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren başlayacaktır.

Belirtelim ki, bu hüküm amme alacaklarına ilişkin düzenlemelerle aynı yöndedir. Gerçekten, 506 sayılı Kanun 5198 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce de Kurumun prim alacaklarında 6183 sayılı Kanundaki hüküm uygulanmaktaydı. Anılan hükme göre zamanaşımı süresi, *amme alacağının vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren* başlamaktaydı (m.102/1). Denilebilir ki, 5510 sayılı Kanun da bu bakımdan 6183 sayılı Kanundaki zamanaşımının başlangıcına ilişkin esas benimsenmiştir.

Maddede Kurum alacağının ödeme süresinin dolduğu tarihi takip eden takvim yılı başından itibaren zamanaşımı süresinin başlayacağı öngörüldüğü için prim alacağının ödenme süresinin belirlenmesi de gerekir. 5510 sayılı Kanuna göre, m.4/I, (a) bendinde belirtilen sigortalıları çalıştıran işveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalılara ilişkin ödenmesi gereken primleri en geç Kurumca belirlenecek günün sonuna kadar Kuruma ödemek zorundadır (m.88/1). Görüldüğü gibi, Kanunda prim ödenme zamanına ilişkin kesin bir tarih belirlenmemiş, bunu belirleme yetkisi Kuruma bırakılmıştır. Kurum bu belirlemeyi İşveren Uygulama Tebliği ile yapmıştır. Buna göre işverenler, bir ay içinde m.4/I, (a) bendine göre çalıştırdıkları sigortalıların prime esas kazançları üzerinden hesaplanacak sigortalı hissesi prim tutarlarını sigortalıların ücretlerinden keserek, kendi hissesine isabet eden prim tutarlarını da buna ekleyerek en geç takip eden ay/dönemin sonuna kadar Kuruma ödemek zo-

²⁹ Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 14. Baskı, İstanbul 2012, 382; Tuncay, A.Can/Ekmeççi, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 16. Baskı, İstanbul 2013, 216.

rundadırlar (2.4). Kanunun m.4/I, (c) bendinde belirtilen sigortalıları çalıştıran işverenler için de m.4/I, (a) bendine göre sigortalı olanlara benzer bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre m.4/I, (c) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran işverenler çalıştırdığı sigortalıları için ödenmesi gereken primleri en geç Kurumca belirlenecek günün sonuna kadar Kuruma öderler (m.88/9). İşveren uygulama Tebliği bu süreyi söz konusu sigortalıların maaşlarının ödenme tarihine göre ya ayın sonu ya da ayın 15'i olarak belirlemiştir (4.4)³⁰.

Bağımsız çalışan ya da bu kapsamda sayılanların da her aya ait primlerini takip eden ayda *Kurumca belirlenecek* günün sonuna kadar Kuruma ödemeleri gerekmektedir (m.88/6). İşveren Uygulama Tebliği primlerin ödenme süresini bu kapsamdaki sigortalılar için de takip eden ayın sonu olarak belirlemiştir (3.2). Şu halde, m.4/I, (b)'liler de primlerini takip eden ayın sonuna kadar ödemek zorundadırlar ve bu süre geçmekle birlikte prim alacağı muaccel hale gelir. Belirtelim ki genel sağlık sigortalıları açısından da benzer düzenlemeler söz konusudur (m.88).

Ayın sonu kavramından Türk Borçlar Kanunu uyarınca ayın sonuncu gününü anlamak gerekir (TBK m. 91). Dolayısıyla işverenler m.4/I, (a) bendine göre sigortalı olanlar için prime esas kazanç üzerinden takip eden ayın son gününe m.4/I, (c) bendine göre sigortalı olanlar için ise ayın son günü veya 15'ine kadar primleri kesip kendi payını da ekleyerek Kuruma ödemezse bu alacaklar muaccel hale gelir. Bunun gibi bağımsız çalışanlar da primlerini takip eden ayın sonuna kadar ödemezlerse Kurumun prim alacağı muaccel hale gelir ve zamanaşımı süresi bu süreyi takip eden takvim yılı başından itibaren başlar.

Görüldüğü gibi, Kanunda yapılan düzenleme sonucunda zamanaşımı bakımından yılın ilk ayında ödenmesi gereken prim ile son ayında ödenmesi gereken prim arasında bir fark bulunmamaktadır. Gerçekten örneğin 2013 yılının aralık ayına ilişkin prime esas kazançlar üzerinden hesaplanacak primlerin son ödeme tarihi 31.01.2014 günüdür. Bu durumda söz konusu prim alacağı için zamanaşımı süresi 1.1.2015 tarihinde başlayacaktır.

³⁰ Tebliğe göre, "Kamu idareleri, 2008/Ekim ayı başından itibaren m.4/I, (c) bendi kapsamında ilk defa sigortalı olanların primleri ile Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce iştirakçi olup Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Kanunun m.4/I, (c) bendi kapsamına alınanların keseneklerini, karşılıklarını ve %100 artış farklarını,

- Her ayın 15'i ile müteakip ayın 14'ü arasındaki maaşını ayın 15'inde peşin alan sigortalılar için, maaş ödemelerinin yapılması gereken takvim ayının son gününe kadar,
- Her ayın 1'i ile 30'u arasındaki maaşını ayın 1'inde peşin alan sigortalılar için, maaş ödemelerinin yapılması gereken ayın 15 inci günü sonuna kadar,
- Her ayın 15'i ile müteakip ayın 14'ü arasındaki maaşını müteakip ayın 15'inde çalıştıktan sonra alan sigortalılar için, maaş ödemelerinin yapılması gereken takvim ayının son gününe kadar,
- Her ayın 1'i ile 30'u arasındaki maaşını müteakip ayın 1'inde çalıştıktan sonra alan sigortalılar için, maaş ödemelerinin yapılması gereken ayın 15 inci günü sonuna kadar,
- Her ayın 1'i ile 30'u arasındaki maaşını müteakip ay içerisinde çalıştıktan sonra alan aile hekimleri ve aile sağlığı elemanları için, maaş ödemelerinin yapılması gereken takvim ayının son gününe kadar, Kuruma ödemek zorundadırlar "(4.4)

Kuşkusuz Kurumun prim alacakları sadece zorunlu sigortalılardan dolayı söz konusu olmamaktadır. İsteğe bağlı sigortalıların da prim ödeme yükümlülükleri vardır. Ancak bu konu özellik arz eder. Gerçekten Kanuna göre ait olduğu aydan itibaren en geç 12 ay içinde 89. maddenin ikinci fıkrasına göre hesaplanacak gecikme cezası ve gecikme zammıyla birlikte primi ödenmeyen süreler, sigortalılık süresinden sayılmaz. Bu 12 aylık süreden sonra ödenen primler ise 89. maddenin üçüncü fıkrası hükümlerine göre iade edilir (m.52/3). Bu hükümlerin de gösterdiği gibi kanun koyucu isteğe bağlı sigortalıların primlerini ödememesi halinde onları zorlamamış, bir başka deyişle zorla primlerin tahsili yönünde bir düzenleme öngörmemiştir. Bir başka deyişle Kurumun tahsil etmesi gereken bir alacağı bulunmamakta, sigortalının primi ödememesinin yaptırımını, primi ödenmeyen sürenin sigortalılık süresi olarak kabul edilmemesidir. Bunun sonucunda da kanaatimizce bu konuda bir zamanaşımı süresinden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Bu konuya ilişkin olarak şunu da eklemek gerekir ki, yukarıda da belirtildiği gibi kanun koyucu zamanaşımının başlangıcı konusunda Türk Borçlar Kanunundaki düzenleme biçiminden ayrılmış, kendine özgü bir başlangıç öngörmüştür. Ancak zamanaşımının durması ya da kesilmesi gibi diğer konularda Kanunda özel bir düzenleme yer almadığı için bu konularda yine Türk Borçlar Kanunundaki hükümlerin Kurumun prim alacakları hakkında da uygulanması gerekir³¹. Bunun gibi zamanaşımının hesaplanması konusunda da Türk Borçlar Kanunundaki hükümler esas alınacaktır. Anılan Kanuna göre zamanaşımı süresi hesaplanırken zamanaşımının başladığı gün sayılmaz ve zamanaşımı ancak sürenin son günü de hak kullanılmaksızın geçince gerçekleşmiş olur (m.151/1).

bb) İstisna: Kurumun Alacağını Öğrendiği Tarih

Kanunda yukarıda belirtilen düzenlemeye istisna niteliğinde özel bazı hükümlere de yer verilmiştir. Buna göre, Kurumun prim ve diğer alacakları; mahkeme kararı sonucunda *doğmuş* ise *mahkeme kararının kesinleşme tarihinden*, Kurumun denetim ve kontrolle görevli memurlarınca yapılan tespitlerden *doğmuş* ise *rapor tarihinden*, kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatı gereğince yapacakları *soruşturma, denetim ve incelemelerden doğmuş* ise *bu soruşturma, denetim ve inceleme sonuçlarının Kuruma intikal ettiği tarihten* veya bankalar, döner sermayeli kuruluşlar, kamu idareleri ile kanunla kurulmuş kurum ve kuruluşlardan *alınan bilgi ve belgelerden doğmuş* ise *bilgi ve belgenin Kuruma intikal ettiği tarihten* itibaren, zamanaşımı on yıl olarak uygulanır (m.93/2).

Görüldüğü gibi, kanun koyucu bu düzenleme ile zamanaşımının başlangıcı konusunda alacağın doğduğu tarihi takip eden yılbaşını esas alan kuralı terk etmiş ve alacağın varlığının Kurumca öğrenildiği tarihi esas almıştır. Dolayısıyla Kuru-

³¹ Tuncay/Ekmekçi, 215; Ayan, 119.

mun prim ve diğer alacaklarında kendine özgü bir zamanaşımı başlangıcı öngörül-
müştür.

Belirtelim ki, bu düzenleme birçok bakımdan eleştiriye açıktır. Öncelikle maddede hukuki kavramlar özenli bir şekilde kullanılmamıştır. Gerçekten maddede Kurum alacağını doğuran olaylardan söz edilmekte, bu bağlamda örneğin Kurum alacağının *mahkeme kararı sonucunda doğmasından* veyahut Kurumun denetim elemanlarının *tespitlerinden doğmasından* bahsedilmektedir. Oysa bu sayılan durumlar Kurum alacağını doğuran olaylar değil, Kurumun bu alacaklardan haberdar olmasını sağlayan olgulardır. Zira Kurum alacağını doğuran olay, *-prim alacağı bakımından değerlendirme yapıldığında-* kural olarak sigortalının çalıştırılması ve prime esas kazançlara hak kazanması ya da bunların kendisine ödenmesidir (m.80/1). Bu nedenle maddede kullanılan ifadelerin teknik hukuk açısından isabetli olduğunu söylemek mümkün değildir. Öte yandan Kanundaki bu ifadeyi anlamlandırmak gerekirse, kanun koyucu burada zamanaşımının başlangıcı bakımından adeta kendine özgü bir muacceliyet kuralı getirmiş ve söz konusu ibareyi bu amaçla kullanmıştır denilebilir. Böylece denilebilir ki, maddede belirtilen şekilde yapılan tespitlerden geriye doğru ne kadar süre için prim alacağı tespiti yapılmışsa on yıllık zamanaşımı süresi içinde Kurum hepsini tahsil edebilecek, borçlu durumdaki işveren ya da sigortalı bu alacakların zamanaşımına uğradığını iddia edemeyecektir.

Bu açıklamaların da gösterdiği gibi bizce düzenlemede asıl eleştiriye açık olan husus Kurumun prim alacakları bakımından zamanaşımı kurumunun adeta ortadan kaldırılmış olmasıdır. Gerçekten bu hüküm karşısında örneğin 01.03.2009-01.06.2011 tarihleri arasında kayıt dışı çalıştırılan bir sigortalının 5.10.2016 tarihinde sigortalı hizmetin tespiti davası açması ve bu davanın 3.3.2019 tarihinde kesinleşmesi halinde, bu kesinleşme tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresi başlayacak ve söz konusu dönemdeki prim alacakları 2.3.2029 tarihinde zamanaşımına uğrayacaktır. Bize göre bu düzenlemeyi ***hukuki güvenlik ilkesi*** ile bağdaştırmak zordur. Ancak belirtelim ki, öğretilerde bu hükmün isabetli olduğu yönünde görüş de bulunmaktadır. Söz konusu görüşe göre, Kurumun prim alacakları kaçak işçi çalıştırılması ya da primlerin düşük ödenmesi ile söz konusu olmakta, Kurumun prim alacaklarında on yıllık zamanaşımı süresinin kabul edilmesi bu durumdaki işverenlerin adeta ödüllendirilmesi anlamına gelmektedir³². Yine aynı görüşe göre, bu yönde bir düzenlemenin olmadığı durumda örneğin sigortalı hizmetin dava yoluyla tespit edilmesi halinde Kurum herhangi bir sınırlama olmaksızın geriye doğru tüm süreyi dikkate alarak sigortalıya aylık bağlarken prim alacaklarında on yıldan önceki kısım zamanaşımına uğradığı için bu sürenin primini tahsil edemeyecektir ki, bu da bu primlerin yükünün primlerini düzenli olarak ödeyen sigortalı ve işverenlerin üzerine yıkılması anlamına gelecektir³³. Kuşkusuz bu eleştirilerin isabetsiz

³² Tuncaylı Ekmekçi, 216.

³³ Tuncaylı Ekmekçi, 216.

olduğunu söylemek güçtür. Ancak üzerinden çok uzun zaman geçen alacaklarla ilgili uyumsuzluklarda borçlunun kendi lehine olan ispat vasıtalarını bulabilmesinin yaratacağı güçlükler ve hukuki güvenlik ilkesi dikkate alındığında kanaatimize göre burada belirli bir sürenin öngörülmesi yerinde olacaktır. Kaldı ki Kanunda bir yandan temel insan hakkı olarak kabul edilen sosyal sigorta hakkının bir mahkeme kararıyla tespitinde dahi bir süre öngörülürken prim alacaklarında bu sürenin adeta kaldırılması kendi içinde bir çelişki oluşturur. Bunun gibi Ceza Kanununun kapsamına giren suçlarda dahi zamanaşımı kurumu kabul edilirken burada böyle bir düzenleme yapılması bize çok isabetli görünmemektedir. Bunun dışında hüküm bazı durumlarda kötüye kullanmaya da müsaittir. Gerçekten bu hüküm çerçevesinde Kurum görevlendireceği bir müfettiş marifetiyle bir prim borcu ortaya çıkardığında –müfettiş bu yönde bir rapor düzenlediğinde- primin dayanağı hukuki ilişkinin hangi tarihte ve ne zaman gerçekleştiğine bakılmaksızın yeni bir on yıllık zamanaşımı süresi başlayacaktır. Bu durumu hukuk güvenliği ilkesi ile bağdaştırma olanağı ise bulunmamaktadır. Bu nedenle bizce bu konuda böyle belirsiz ve bazı durumlarda adeta zamanaşımını kaldıran bir hüküm öngörmek yerine hukuki güvenlik ilkesi gözetilerek zamanaşımı kurumunun temel esaslarına uygun bir düzenlemenin yapılması isabetli olacaktır.

Yapılan bu düzenlemeyle bağlantılı olarak cevaplanması gereken bir başka soru da, genel kurala istisna olarak öngörülen bu düzenlemede zamanaşımı başlangıcının maddede öngörülen öğrenme tarihleri mi yoksa bu tarihleri takip eden takvim yılı başı mı olduğudur. Bizce kanun koyucu bu düzenleme ile ilk cümledeki genel kuraldan ayrılmış ve yeni bir zaman aşımı süresi belirlemiştir. Dolayısıyla bu durumda artık örneğin mahkeme kararının kesinleşme tarihini takip eden takvim yılı başından değil, kararın kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçmekle söz konusu olacak zamanaşımına uğramalıdır.

Son olarak ekleyelim ki, bu hüküm Kurumun haberdar olmadığı prim alacakları hakkında söz konusu olacaktır. Eğer Kurum prim alacağını biliyorsa artık bu hükmün uygulanması söz konusu olmaz ve genel kural uygulama alanı bulur. Dolayısıyla bize göre, sigortalının Kuruma bildirilmiş, ancak primlerinin ödenmemiş olması halinde açılacak hizmet tespiti davalarında bu hüküm uygulanamaz. Zira kurum prim alacağından zaten haberdardır.

4. 5510 sayılı Kanunun 93. maddesinde yer alan düzenlemenin önceki kanun döneminde doğan alacaklar bakımından da uygulanıp uygulanmayacağı sorunu ve Bazı Yargıtay Kararları

a) 5510 sayılı Kanunun 93. maddesinde yer alan düzenlemenin önceki kanun döneminde doğan alacaklar bakımından da uygulanıp uygulanmayacağı sorunu

Kanunlarda zamanaşımına ilişkin hükümlerdeki değişikliklerin derhal yürür-

lûge girip girmeyeceği, bir diğer deyişle zamanaşımına ilişkin kanun değişikliğinden önce doğan alacaklara da yeni yürürlüğe giren zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanmayacağı önemli bir sorundur. Bu soruya verilecek cevap ise zamanaşımı kurumunun bir usul hukuku kurumu mu yoksa maddi hukuka ilişkin bir kurum mu olduğu sorusu ile doğrudan ilgidir. Zira bilindiği gibi usul hukukuna ilişkin hükümler derhal yürürlüğe girer ve henüz tamamlanmamış olan uyuşmazlıklar için de uygulanır.

Öğretide zamanaşımının maddi hukuka mı yoksa usul hukukuna mı ilişkin olduğu konusunda tartışma vardır. Bir görüşe göre zamanaşımı kuralları maddi hukuka ilişkin değildir³⁴. Bu son görüşe göre, zamanaşımı borcu doğuran, değiştiren, ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, var olan bir hakkın istenmesini engelleyen bir savunma aracıdır. Bu sebeple zamanaşımı alacağın varlığını değil, talep edilebilirliğini ortadan kaldırır³⁵. Diğer bir görüşe göre ise zamanaşımı maddi hukuka ilişkindir³⁶.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2013 yılında verdiği bir kararında, zamanaşımına ilişkin olarak, "... Uygulanması ve dolayısıyla ele alınması gereken zamanaşımı ıskatî (düşürücü) zamanaşımı olup, özel hukuktaki teknik anlamı ile borcu sona erdirmeyen, ancak kanunda belirlenen sürelerin geçmesi ile alacaklının alacak ve dava hakkı karşısında borçlunun geçen süreyi ileri sürerek borcu ifadan kaçınma hakkı kazanmasıdır (HGK. 05.05.2010, E.2010/8-231; K.2010/255). Bu niteliği ile zamanaşımı maddi hukuka **ilişkin bir kurum olsa da; hem esasa, hem de usule ilişkin yönleri bulunmaktadır** (YILMAZ, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 867)." denilerek zamanaşımının esas itibarıyla maddi hukuka ilişkin bir kurum olduğu kabul edilmiştir³⁷.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yine 2013 yılında verilmiş bir başka kararında ise zamanaşımının maddi hukuka ilişkin bir kavram olmadığını belirtmiştir. Gerçekten YHGK, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bir kararına direnilmesi üzerine verdiği kararında, "*Bilindiği üzere zamanaşımı, en basit anlatımla, yasanın öngördüğü belli bir sürenin geçmesiyle, bir hakkın kazanılmasına veya bir borçtan kurtulunmasına olanak veren bir hukuki müessesedir. Borçtan kurtulma olanağı tanıyan yönüyle zamanaşımı, maddi hukuka ilişkin bir müessese değildir; borçluya borçtan kurtulmasını sağlayacak savunma vasıtalarını sunarsa da, gerçekte bizzat kendisi borcu ortadan kaldırmaz; sadece, alacağın istenebilmesi hakkını zaman itibarıyla sınırlar. Borç varlığını sürdürdüğü halde, borçlu, zamanaşımı müessesesine dayanarak, artık o*

³⁴ Başpınar, Veysel/Altunkaya, Mehmet: "Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.57, S.1, 2008, 101.

³⁵ Başpınar/Altunkaya, 101.

³⁶ Erdem, 8; İsviçre hukukunda zamanaşımının maddi hukuk kurumu olduğuna ilişkin bkz. Erdem, 8, dn. 15.

³⁷ YHGK., 17.4.2013, E. 2013/8-375, K. 2013/520, (www.kazanci.com).

borcun kendisinden istenilemeyeceğini savunabilir; yargılama usulüne ilişkin kurallar borçluya böyle bir def ide (zamanaşımı definde) bulunma olanağı tanır. Zamanaşımına uğrayan borç, eksik bir borçtur. Zamanaşımı müessesesinin bu yapısının (borcu değil, sadece onun alacaklı tarafından talep edilmesi olanağını ortadan kaldırmasının ve yine sadece borçlu tarafından ileri sürülebilecek bir olgu olmasının) doğal sonucu olarak, borçlu tarafından yasal süre içerisinde böyle bir defide bulunulmadığı takdirde, hakim tarafından kendiliğinden gözetilemez”³⁸ diyerek bu kurumun maddi hukuka ilişkin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yargıtay kararlarında zamanaşımının usul hukukuna ilişkin bir kurum olduğu genel olarak belirtilmesine rağmen zamanaşımı süresine ilişkin değişikliklerde usul hukukuna ilişkin kurallara egemen olan derhal yürürlüğe girme ilkesinin uygulanmadığı görülmektedir. Gerçekten Hukuk Genel Kurulunun bir kararında³⁹ alacak hakkının doğduğu tarihte yürürlükte olan zamanaşımı süresi dikkate alınarak sonuca gidilmesi gerektiği belirtilmiştir. Benzer yaklaşım özel daire kararlarında da görülmektedir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 2005 yılında vermiş olduğu kararında, daha önce de belirtildiği gibi, prim alacağına alacağın doğduğu sırada yürürlükte olan hükmün uygulanması gerektiğini belirtmiştir⁴⁰. Özel Daire 2009 yılında verdiği bir başka kararında aynı esası uygulamıştır⁴¹.

Kuşkusuz Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun ve 10 Hukuk Dairesinin yukarıda belirtilen kararlarında vardığı sonuç isabetlidir ve kanunların zaman bakımından uygulanmasına ilişkin kurullarla da uyumludur. Bilindiği gibi hukukun en temel ilkelerinden biri de her uyuşmazlığın o sırada yürürlükte olan kurallara göre çözümlenmesini gerektirir. Zira kanunların yürürlüğe girdiği tarihten önceki olaylara uygulanmaması, bir başka deyişle geçmişe etkili olmaması hukukun toplumda yaratmak durumunda olduğu hukuksal istikrar bakımından şarttır⁴². Aksinin kabulü hukuki güvenlik ilkesini ortadan kaldırır. Gerçekten bireyler davranışlarını ve işlemlerini kanunda yazılı mevcut kurallara göre düzenlerler. Bu kurallara güvenerek yaptıkları bir davranıştan dolayı yarın çıkacak bir kanunla ceza göreceklere veya bugün yaptıkları bir işlemin daha sonra çıkan bir kanunla sonuçsuz kalabileceğini her an göz önünde bulundurmamak zorunda kalırlarsa hukuka güven duygusu kal-

³⁸ Yarg. HGK., 9.10.2013E. 2013/9-1559, K. 2013/1461, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası www.kazanci.com). Aynı yönde bir başka karar için bkz. YHGK., 20.10.2010, E. 2010/10-490, K. 2010/530, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası www.kazanci.com).

³⁹ Yarg. HGK., 20.12.2006, E. 2006/21-806, K. 2006/814, karar için bkz. *Ayan*, 121-122.

⁴⁰ Bkz. Yarg. 10 HD., 19.9.2006, E. 2006/3541, K. 2006/11184, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com)

⁴¹ Yarg. 10 HD., 19.1.2009, E. 2007/13934, K. 2009/52, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com)

⁴² *Dinçkol*, Abdullah: Hukuka Giriş, İstanbul 2011, 128-129; *Gözler*, Kemal: Hukuka Giriş, Bursa 2010, 200-201; *Önen*, Mesut: Hukuka Giriş, 2005, 98; bu konuda farklı değerlendirmeler için bkz. *Baysal*, Başak: Türk Borçlar Kanunu'nun Yürürlüğü, İUHFM C. LXX, S. 1, 2012, 222 s. 221-244, 225 vd.

maz⁴³. Nitekim bu nedenle hukuki güvenlik hukuk devletinin bir unsuru olarak da kabul edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi de verdiği kararlarında kanunların zaman itibariyle uygulanmasının hukuki güvenlik ilkesi ile doğrudan bağlantısı bulunduğunu vurgulamaktadır. Yüksek Mahkemeye göre, “*Hukuk devletinde güven ve istikrarın korunabilmesi için geriye yürümezlik ilkesi uyarınca kanunların, yürürlüğe girdikleri tarihten sonraki olaylara uygulanacağı ve sonradan çıkan bir kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki olaylara uygulanmayacağı dikkate alındığında, vergi normu olarak yeni bir uygulama getiren genel tebliğ veya sirkülerlerin esas olarak yayımlandığı tarihten önceki olaylara uygulanmaması gerekmektedir*”⁴⁴. Yine aynı karara göre, **hukuk devleti** en kısa tanımıyla, “*vatandaşların hukuki güvenlik içinde buldukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi anlatır.*” Hukuki güvenlik ilkesi ise, bir toplumda bireylerin bağlı oldukları hukuk kurallarını önceden bilmeleri, davranış ve tutumlarını bu kurallara göre güvenle düzene sokabilmeleri, başka bir ifadeyle ilgililerin hukuki durumun süreceğine olan inancı dolayısıyla hayal kırıklığına uğratılmaması anlamına gelir. Dolayısıyla hukuki güvenlik ilkesi, hukuk devletinin olmazsa olmaz koşuludur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği bir kararda bu hususu dile getirmiştir. Hatta Genel Kurul kararında mahkemelerin bu konuda yapacakları yorumlarda bu ilkeye aykırı bir biçimde yorum yapılmaması gereğine de dikkat çekilmiştir. Bu yöndeki bir karar göre, “*İlke olarak, herhangi bir kanun veya düzenleyici kural, hukuksal sonuçlarını yürürlüğe girdiği tarihten sonrası için doğurmaya başlar. Bunun doğal sonucu da, yasaların yürürlüğe girmelerinden önceki olayları etkilememeleri, yani, geçmişe etkili olmamalarıdır. Yasaları uygulama durumunda bulunanlar, başta mahkemeler olmak üzere, onları geriye yürütür sonuçlar doğuracak yolda yorumlamamakla yükümlüdürler. Hukuk güvenliği bunu gerektirir. Kanun koyucu bu kaidenin aksine düzenleme yapabilir*”⁴⁵.

Zamanaşımı konusunda da bu genel ilkedен ayrılmak mümkün değildir. Dolayısıyla bir alacağın zamanaşımına uğrayıp uğramadığı alacağın doğduğu tarihteki kurallara göre belirlenmelidir. Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un⁴⁶ 5. maddesi de bu sonucu desteklemektedir. Bilindiği gibi 6098 sayılı Kanun bazı konularda zamanaşımı süresini artırmıştır. Örneğin haksız fiile dayanan alacak taleplerinde zamanaşımı süresi bir yıl iken (m.60) bu süre 6098 sayılı Kanunda iki yıl olarak belirlenmiştir (m.72) Bunun gibi sebepsiz zenginleşmeye dayanan alacaklarda da zamanaşımı daha önce bir yıl iken (m.66)

⁴³ Önen, 98.

⁴⁴ AYM, 9.2.2012, E.2010/93, K. 2012/20, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com).

⁴⁵ Yarg. HGK., 5.12.2007, E. 2007/3-921, K. 2007/939, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, www.kazanci.com).

⁴⁶ RG., 4.2.2011, 27836.

6098 sayılı Kanunla bu süre iki yıla çıkarılmıştır (m.82). İşte bu durumu gözeterek kanun koyucu söz konusu artıştan dolayı ortaya çıkabilecek uyumsuzlukları engellemek için Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna koyduğu bir hüküm ile eski Kanun döneminde doğan alacaklar için konuyu açıkça düzenlemiştir. Buna göre, “*Türk Borçlar Kanununun yürürlüğe girmesinden önce işlemeye başlamış bulunan hak düşürücü süreler ile zamanaşımı süreleri, eski kanun hükümlerine tabi olmaya devam eder. Ancak, bu sürelerin henüz dolmamış kısmı, Türk Borçlar Kanununda öngörülen süreden uzun ise, yürürlüğünden başlayarak Türk Borçlar Kanununda öngörülen sürenin geçmesiyle, hak düşürücü süre veya zamanaşımı süresi dolmuş olur*”. Görüldüğü gibi maddede, zamanaşımı konusunda eski kanundaki sürenin kural olarak uygulanacağı belirtilmiş, ancak eğer yeni Kanundaki süre daha kısa ise bu durumda yeni kanundaki sürenin dolması ile birlikte alacağın zamanaşımına uğrayacağı kabul edilmiştir. Böylece borçluların borcun doğduğu tarihte bilmedikleri ve öngöremedikleri bir durumdan olumsuz etkilenmeleri engellenerek hukuki güvenlik ilkesine uygun bir düzenleme yapılmıştır.

Önemle ekleyelim ki, öğretide de, Yargıtayın eski dönemdeki uygulamasına da atıf yapılarak, bu hükmün 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra doğmuş alacaklar hakkında uygulanacağı belirtilmektedir⁴⁷.

b) Kanunun 93/2 Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Yargıtay Kararları

Yargıtayın hem 10. Hukuk Dairesi hem de 21. Hukuk Dairesi 2012 yılında vermiş olduğu kararlarında, 506 sayılı Kanun döneminde doğmuş alacaklara 5510 sayılı Kanundaki zamanaşımına ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağını tartışmışlar ve kanaatimize göre kanunların geriye yürümezliği ilkesine aykırılık oluşturacak şekilde ve bizce isabetli olmayan sonuçlara ulaşmışlardır⁴⁸. Belirtelim ki, 21. Hukuk Dairesi kararını oyçokluğu ile vermiş olup, karara ekli oldukça uzun ve bizce yerinde değerlendirmeler içeren bir de karşıoy vardır.

10. Hukuk Dairesinin kararına konu olayda⁴⁹, davacının işvereni olduğu özel bina inşaatı işyeri 06.05.2000-03.10.2003 tarihleri arasında faal olup, 21.07.2003 tarihinde davalı Kurum kayıtlarına intikal eden bildirge ile işyeri tescili yapılmış, davacının ilişiksizlik belgesi talep etmesi üzerine yapılan teftiş ve eksik işçilik değerlendirmesi sonucunda prim borcu tahakkuk ettirilmiştir. Davacı, re’sen tahakkuk ettirilen prim borçları ve gecikme zammı nedeniyle borçlu olmadığını tespitini istemiş, yerel mahkeme de davayı kabul etmiştir. 10. Hukuk Dairesi ise, “... *davaya ve kabule konu prim alacağının, eksik işçilik kapsamında davalı Kurumun denetim görevlilerinin raporu ile tahakkuk ettiği 06.04.2009 tarihinde yürürlükte olduğundan anılan düzenlemenin uygulanması gerekip, buna göre, dava tarihi itibarıyla davaya*

⁴⁷ Tuncay, *Ekmekçi*, 215, dn.138.

⁴⁸ Bu konudaki değerlendirme için bkz. *Caniklioğlu*, 2012 Yılı Kararları, 21 vd.

⁴⁹ Yarg. 10 HD., 22.11.2012, E. 2011/11447, K. 2012/22892, www.kazanci.com

ve kabule konu prim alacaklarına ilişkin olarak 10 yıllık zamanaşımın geçmediğinin belirgin olduğu gözetilmeksizin, yanılığın değerlendirme sonucu yazılı biçimde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir” diyerek yerel mahkeme kararını bozmuştur.

21. Hukuk Dairesi de yine 2012 yılında verdiği kararına konu bir olayda⁵⁰ mahkemece davacı işverenin işçisinin **20.08.1999-21.06.2001** tarihleri arasında geçen sigortalı çalışmalarının Kuruma bildirilmediğinin tespitine karar verilmiş, bu karar 21. Hukuk Dairesinin 10.11.2008 tarihli kararı ile kesinleşmiş, bunun üzerine Kurum 11.12.2009 tarihli ödeme emri ile icra takibi başlatmış, bu ödeme emri 17.12.2009 tarihinde davacıya tebliğ edilmiştir. Davacı, prim ve işsizlik sigortası priminin tahsiline yönelik 11.12.2009 tarihli ödeme emrinin, tahsil zamanaşımı hukuksal nedenine dayalı olarak iptalini istemiş yerel mahkeme davayı kabul etmiş ve ödeme emrinin zamanaşımı nedeni ile iptaline karar vermiştir. 21. Hukuk Dairesi, “Somut olayda, Kurum alacağına doğduğu İzmir Beşinci İş Mahkemesi’nin 18.10.2007 tarih ve 2005/525 Esas, 2007/703 Karar sayılı **hizmet tespitine dair kararın kesinleştiği** 10.11.2008 tarihinde yürürlükte bulunan 5510 sayılı Yasa’nın 93/2. maddesine göre zamanaşımı süresi, kararın kesinleşmesinden itibaren başlayacağından, 23.12.2009 dava tarihinde tahsil zamanaşımı dolmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, mahkemece bu maddi ve hukuki olgular nazara alınmaksızın davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir” diyerek mahkeme kararını bozmuştur.

10. Hukuk Dairesinin kararına konu olayda Yüksek Mahkemenin öncelikle kanunların geriye yürümemesi ilkesine vurgu yaptığı, ancak müfettiş raporunun 5510 sayılı Kanun döneminde verildiğini dikkate alarak söz konusu alacak hakkında 5510 sayılı Kanundaki on yıllık zamanaşımına ilişkin hükmü uyguladığı görülmektedir. Oysa, yukarıda da belirtildiği gibi, söz konusu uyuşmazlık bakımından hakkı doğuran olay müfettiş raporunun tutulması değil, asgari işçiliğe konu sigortalı çalıştırılmasıdır. Bu çalışma ise 2000-2003 yılları arasında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla zamanaşımı süresinin de karara konu eksik primlerin ödenmesi gereken tarih itibarıyla başlaması gerekirdi. Gerçekten o dönemde 5510 sayılı Kanundaki gibi istisnai nitelikte özel bir düzenleme olmadığı için 818 sayılı Borçlar Kanunundaki zamanaşımının başlangıcına ilişkin hükümlere göre sonuca ulaşılması gerekir. Bunun sonucunda da söz konusu alacaklar hakkında 2000-2003 yılları arasında yürürlükte olan beş yıllık zamanaşımının süresi uygulama alanı bulmalıydı. Söz konusu asgari işçiliğe konu sigortalı çalıştırma olgusu 5510 sayılı Kanun döneminde gerçekleşmiş olsa idi kuşkusuz bu durumda on yıllık zamanaşımı süresi müfettişin tuttuğu rapor tarihinden itibaren başlayacaktı.

⁵⁰ Yarg. 21. HD., 24.5.2012, E. 2010/12620, K. 2012/9002, www.kazanci.com)

Belirtelim ki, benzer durum 21. Hukuk Dairesinin kararına konu olayda da söz konusudur. Gerçekten 21. Hukuk Dairesinin kararına konu olayda bu defa 5510 sayılı Kanununun 93. maddesinde zamanaşımının başlangıcı bakımından sayılan bir diğer hal olan mahkeme kararının kesinleşmesi durumu vardır. Özel Daire bu durumu dikkate alarak zamanaşımı süresinin mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra başlayacağını kabul etmiştir. Karara karşı yazılan karşıoyda ise, bu hükmün Kanunun yürürlük tarihinden önceki hizmetlerin tespitine ilişkin davalar nedeniyle kesinleşen tespit kararlarının primlerinin tahsili aşamasında uygulanamayacağı belirtilmektedir ki, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu tespit son derece isabetlidir⁵¹. Söz konusu karşıoya göre, “*Hukuk devletinde, müktesep hakların korunması ile birlikte hukuk güvenliği de temel bir ilkedir. Öğretide de hukuk güvenliği temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Esasen, mevcut yasal düzenlemelere göre hareket eden kişilerin, bu yasal düzenlemeler nedeniyle tabi oldukları hukuki durumlarının yeni yasal düzenlemelerle değiştirilmemesi esastır. Anayasa Mahkemesi’nin, 30.11.2007, E.2006/61, K.2007/91, RG 23.02.2008, S.26796; ve 17.01.2008, E.2007/21, K.2008/40 sayılı kararlarına göre de, “hukuk güvenliği” hukuk devletinin temel unsurlarından biridir.*”

V. SONUÇ

Sosyal Güvenlik Hukukumuzda çok köklü değişiklikler gerçekleştiren 5510 sayılı Kanun zamanaşımı konusunda da önemli değişiklikler yapmıştır. Gerçekten 5510 sayılı Kanundaki düzenlemeyle, eskiden beş farklı sosyal sigorta kanununda ve birbirinden farklı şekilde düzenlenen prim alacağına ilişkin zamanaşımı süresi artık aynı esaslara bağlanmıştır. Kurum alacakları bakımından bu yeknesaklığın sağlanmış olması kuşkusuz isabetli olmuştur. Ne var ki, 2925 sayılı Kanuna tabi

⁵¹ Karşıoya göre; “*Prim borçlarının tahsilinde, zaman zaman 818 sayılı Borçlar Yasası veya 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Yasa hükümleri uygulanmıştır. Her iki yasa hükümleri dikkate alındığında, sigortalının açacağı hizmet tespiti davası, işverenin prim borcu nedeniyle işlemeye başlayan zamanaşımı süresini kesmez. Başka bir anlatımla, açılmış ve hizmet tespiti davası da bu nedenle zamanaşımı süresinin işlemesine engel olmaz. Örneğimize dönersek, 01.01.1994-31.12.1994 tarihleri arasında bildirilmeyen hizmeti bulan sigortalı 01.01.1995 tarihinde hizmet tespiti davası açsa dahi bu sigortalının hizmetine ilişkin primlerin zamanaşımı süresi 01.01.2000 tarihinde dolmuş olacaktır. Hizmet tespiti davasının 5510 sayılı Yasa’nın yürürlük tarihinden sonra kesinleştiği varsayılırsa, yine kazanılmış hak ilkesi ihlal edilecektir. Eski mevzuata göre başlayan ve işleyen zamanaşımı süresi hizmet tespiti davası ile kesilmediğine göre, bu davanın sonuçlanması, işverenin yeni mevzuatla getirilen yeni bir zamanaşımı süresine yeniden tabi tutulması hak ve nesafet kurallarına göre izah edilemez. / Somut olayda da, prim borcunun bir kesimi 2001 yılı 6. ayına aittir. Borcun doğduğu tarih itibarıyla 5 yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir ve süre 01.01.2002 tarihinde işlemeye başlamış, zamanaşımı süresi 31.12.2006 tarihinde dolmuştur. Her olay, meydana geldiği tarihteki mevzuat hükümlerine göre değerlendirilmelidir. Eski mevzuata göre başlayan zamanaşımı süresi devam ettiği sırada, yeni bir yasal düzenleme gerekçe gösterilerek, zamanaşımı süresinin “borcun muaccel olduğu tarih” yerine, hizmet tespiti kararının kesinleştiği tarihten başlatılması, Yasa hükmünün, aksine bir düzenleme bulunmadığı halde geriye yürütülmesi, müktesep hakların ortadan kaldırılması, hakkaniyete ve hukuk güvenliğine aykırı olduğundan, hükmün onanması gerektiği düşüncesiyle Sayın çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.”*

sigortalılarla ilgili prim alacaklarında hala Türk Borçlar Kanunu uygulanacaktır ki, kanaatimizce bu konuda da yeknesaklık sağlanması isabetli olacaktır.

Öte yandan, yukarıda da vurgulandığı gibi, 5510 sayılı Kanun zamanaşımı konusunda önceki sosyal sigorta kanunlarından oldukça farklı hükümlere yer vermiştir. Özellikle zamanaşımının başlangıcı konusunda Türk Borçlar Kanunundaki düzenlemelerden ayrılmış, kendine özgü bir zamanaşımı başlangıcı öngörülmüştür. Ancak Kanunda prim alacaklarının zamanaşımına uğramasına ilişkin düzenlemelerin zamanaşımı kurumunun temel amacı ve işlevi ile uyumlu olduğundan söz etmek ise mümkün değildir. Gerçekten bu konuda yapılan düzenleme sonucunda bu alacağın ne kadar sürede zamanaşımına uğrayacağını tespit etmek mümkün görünmemektedir. Bu da prim borçlularının sürekli olarak dava tehdidi altında olması sonucunu doğurmakta, bir başka deyişle hukuk güvenliği ilkesini zedelemektedir.

Bizce bu konuda yapılması gereken Kurumun prim alacağını zamanında tahsil etmesini sağlayacak bir sistem kurmak, Kurumun da görevi bu hükümler çerçevesinde primleri zamanında tahsil etmek olmalıdır. Yoksa adeta zamanaşımı kurumunun amacı ve işlevini yok sayarak bu kurumu ortadan kaldıran düzenlemeler yapılması olmamalıdır.

Ayrıca belirtelim ki, 5510 sayılı Kanunla öngörülen esaslar 5510 sayılı Kanun döneminde doğan prim alacakları için söz konusu olmalıdır. Bu bağlamda da prim borcunu doğuran olayın sigortalı çalıştırma olgusu olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Her ne kadar 5510 sayılı Kanunun 93. maddesinin ikinci fıkrasında, fıkrada sayılan hallerden prim borcunu doğuran olaylar olarak söz edilse de, bu hükmü 5510 sayılı Kanun dönemindeki sigortalı çalışmalara bağlı olarak ortaya çıkan prim borçları bakımından bir muacceliyet kuralı olarak yorumlamak isabetli olacaktır. Dolayısıyla önceki sosyal sigorta kanunları dönemlerinde gerçekleşmiş Kurum prim alacakları hakkında ilgili kanunlardaki zamanaşımı süresine ilişkin kuralın uygulanması gerekecektir. Bu nedenle çalışmamızda işaret edilen Yargıtay 10. ve 21. Hukuk Dairesinin bu konuya ilişkin kararları isabet kazanmamaktadır.

KAYNAKÇA

- ANTALYA, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul 2013.
- AYAN, Zehra: Sosyal Sigorta Prim Borçlarının Tahsilinde Zamanaşımı, SİCİL İş Hukuku Dergisi, Aralık 2010, S.19.
- BAŞPINAR, Veysel/ALTUNKAYA, Mehmet: “Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.57, S.1, 2008.
- BAYSAL, Başak: Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü, İUHFM C. LXX, S. 1.
- CANİKLİOĞLU, Nurşen: Yargıtayın Sosyal Sigortalara İlişkin 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneğinin (Türk Milli Komitesi) 22-23 Kasım 2013 tarihinde Ankara’da düzenlemiş olduğu “Yargıtayın 2012 Yılı İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi” Seminerine sunulan tebliğ (yayınlanmamıştır).
- DİNÇKOL, Abdullah: Hukuka Giriş, İstanbul 2011.
- ERDEM, Mehmet: Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul 2010.
- EREM, Faruk: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2006.
- ESENER, Turhan: Hukuka Giriş, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10 Baskı, İstanbul 2012.
- GÖZLER, Kemal: Hukuka Giriş, Bursa 2010.
- GÜZEL, Ali/OKUR, Ali Rıza/ CANİKLİOĞLU, Nurşen: Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 14. Bası, İstanbul 2012.
- ODAMAN, Serkan: Sigorta Prim Alacaklarında Zamanaşımı, SİCİL İş Hukuku Dergisi, Aralık 2010, S.20.
- OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 11. Bası, 2013.
- ÖNEN, Mesut: Hukuka Giriş, 2005.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla: Tekinay Borçlar Hukuku, İstanbul 1993.
- TUNCAY, A.Can/EKMEKÇİ, Ömer: Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 16. Bası, İstanbul 2013.
- YAKIŞIK, Müşerref: 4857 Sayılı İş Kanununa Tabi Alacaklarda Zamanaşımı, İstanbul 2010.